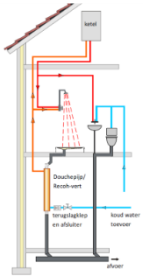

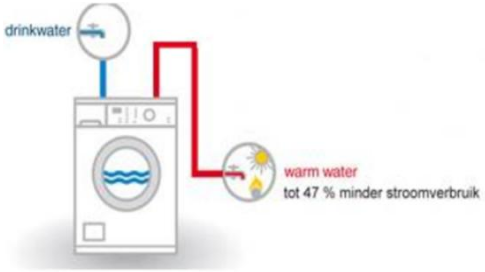

Praktische aanbevelingen bij het ontwerp van warmterecuperatie en zonne-energie

ing. Eddy Janssen

Situering

1. De groenste kWh is deze die u niet verbruikt.
   - Spaardouchekop
   - DWTW

2. Hernieuwbare energie voor zover economisch
   - Zonneboiler

3. Fossiele brandstoffen efficiënt gebruiken
   - $\eta_{productie}$
   - Hotfill wasmachine

Overzicht

Douchewarmtewisselaar

- werkingsprincipe en aansluitschema
- rendement en effectiviteit warmtewisselaars
- effectiviteit douchewarmtewisselaars, invloedsfactoren
- economische factoren
- uitvoeringen

Rekentool dimensionering zonneboiler

- belang dimensionering
- dimensioneringstool

Naverwarming en hotfill

Douchewarmtewisselaar

Werkingsprincipe

- Douche (niet voor bad…):
  - gelijktijdigheid
- Warmtewisselaar:
  - tegenstroom ↔ andere
- Belgaqua-goedkeuring:
  - EA
  - lekdetectie
  - vraag advies

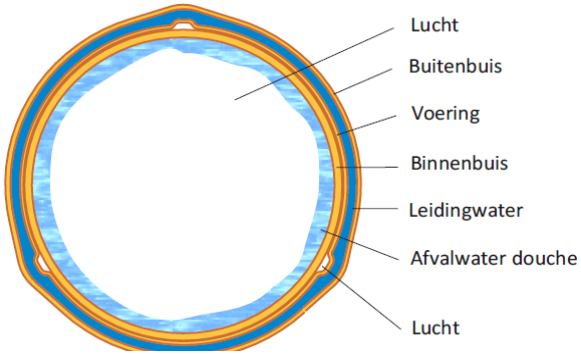

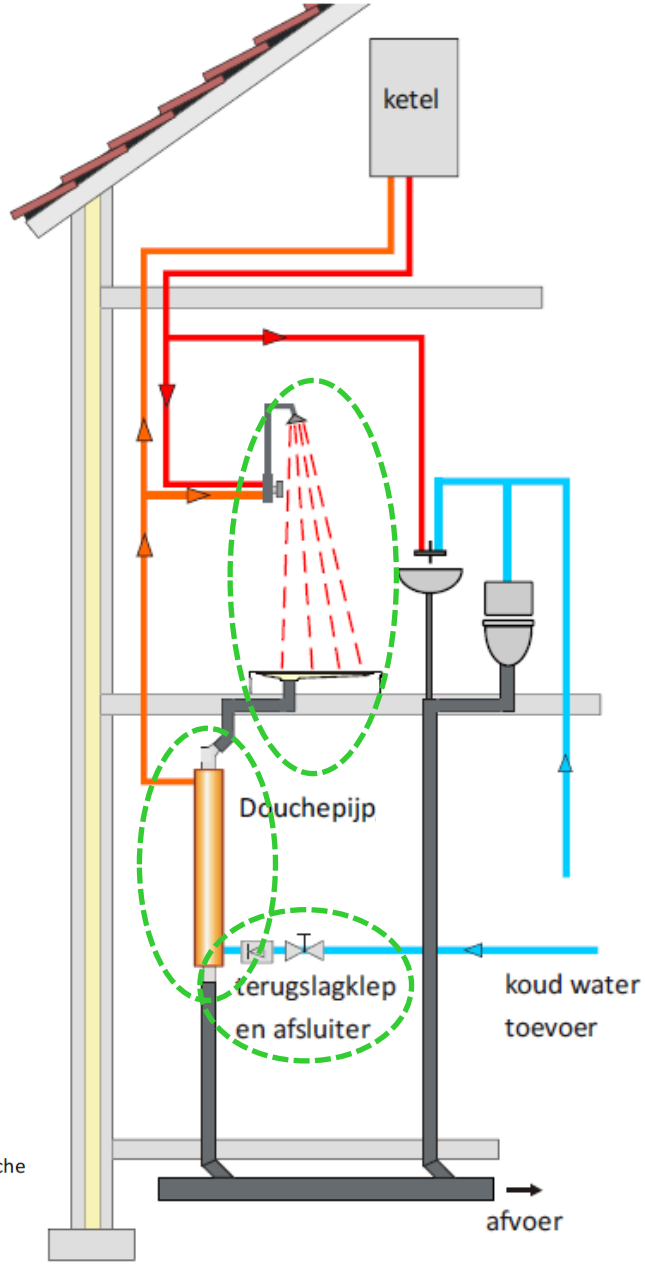

Douchewarmtewisselaar

Aansluitschema

- ‘rendement’
- drukverlies
- plaatsings-mogelijkheden

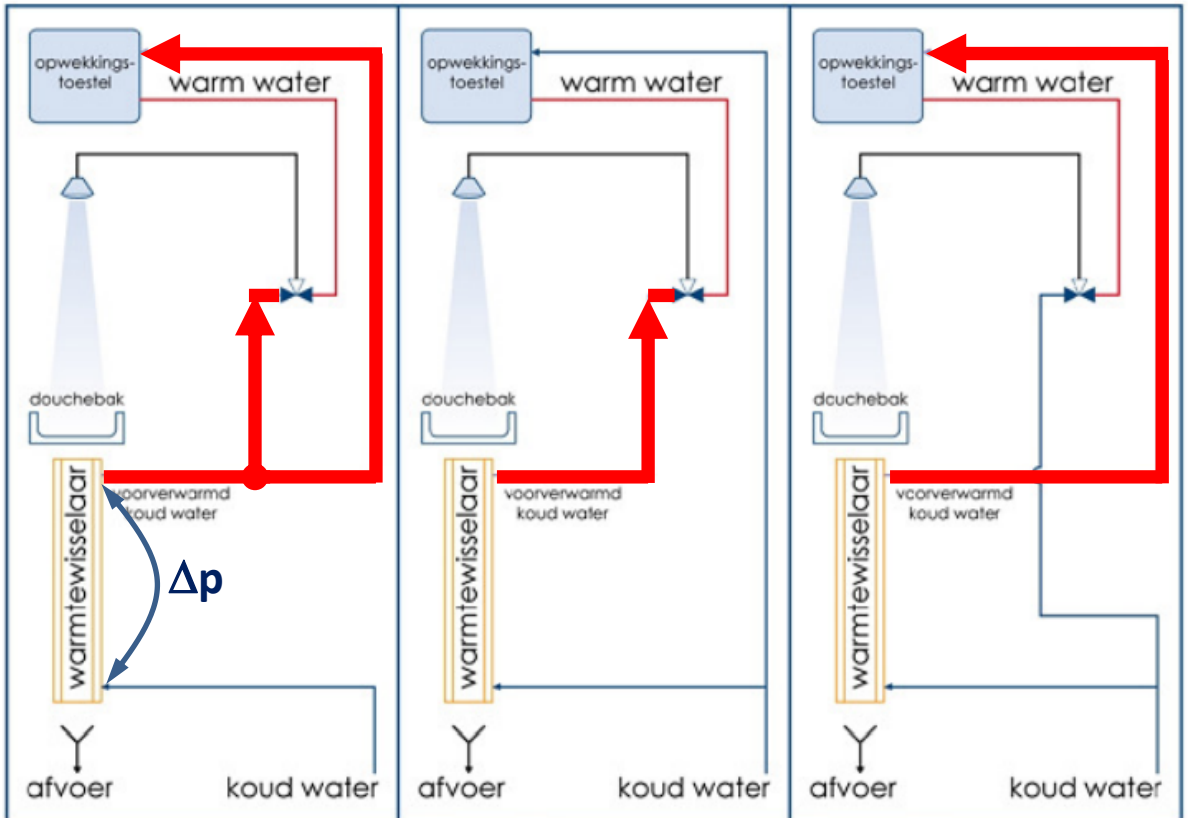

aansluitschema **1** aansluitschema **2** aansluitschema **3**

Douchewarmtewisselaar

Rendement

- Definitie

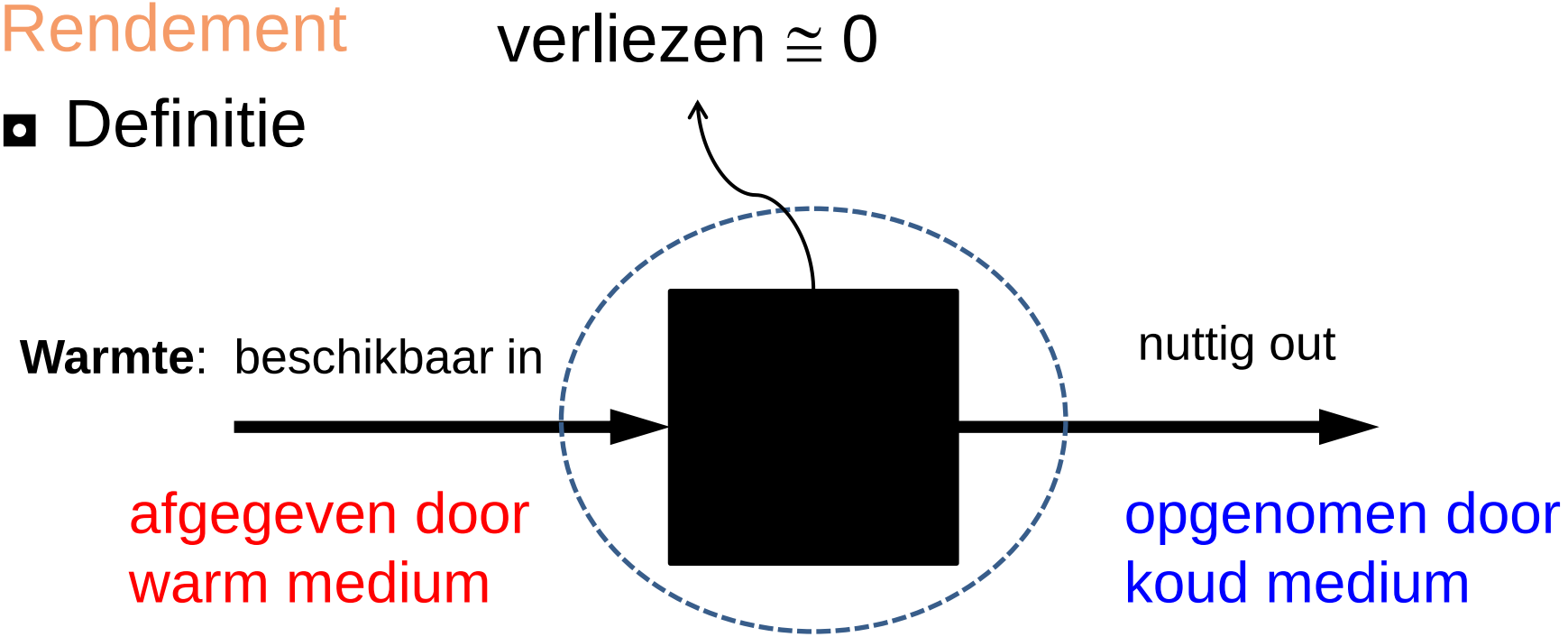

Regimetoestand: $\eta = \frac{\text{nuttig (out)}}{\text{beschikbaar (in)}} = \frac{\text{nuttig}}{\text{nuttig+verliezen}}$

maar: verliezen ≅ 0 $\Rightarrow$ $\eta \cong 1$ (≅ 100 %) ?

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

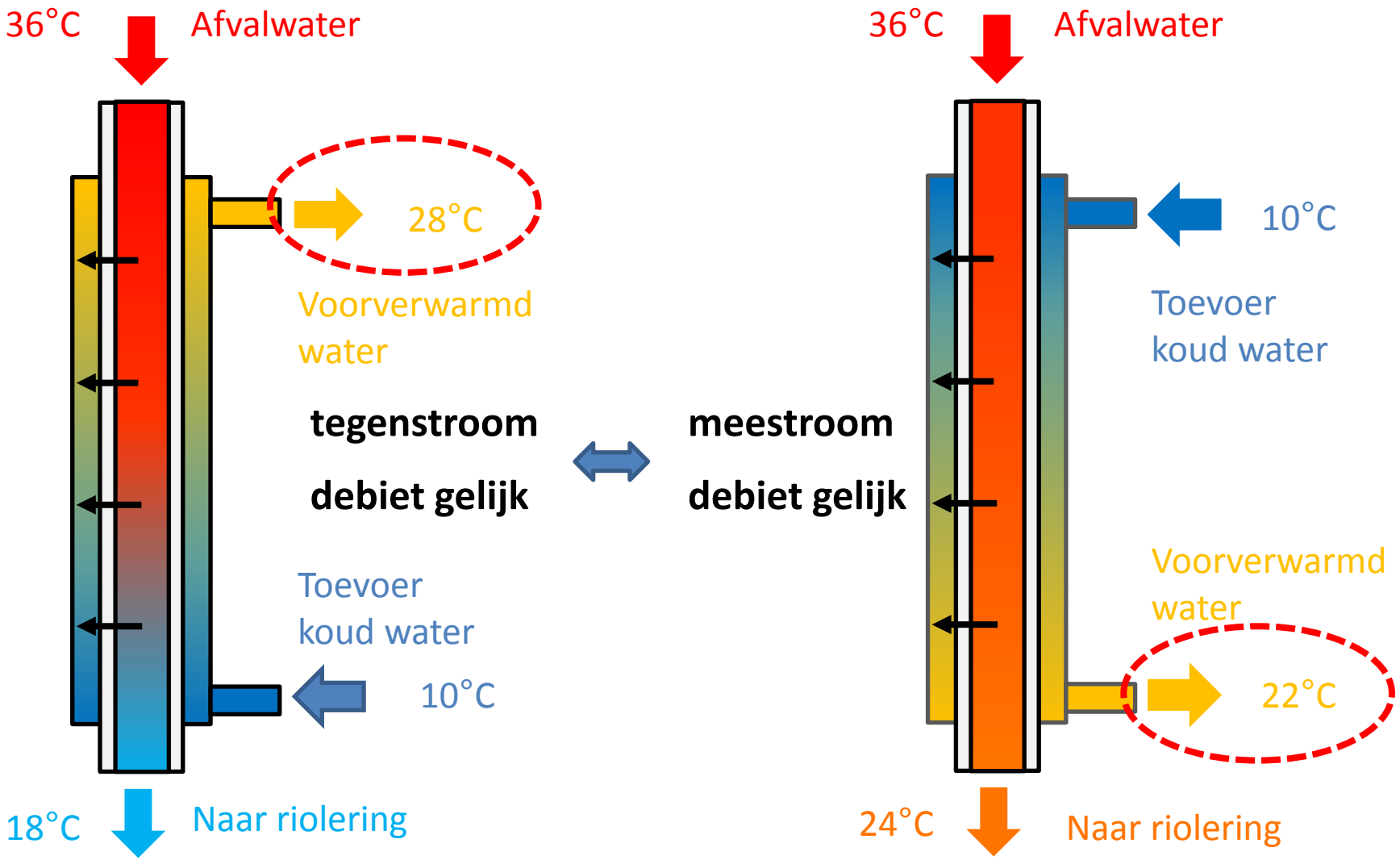

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

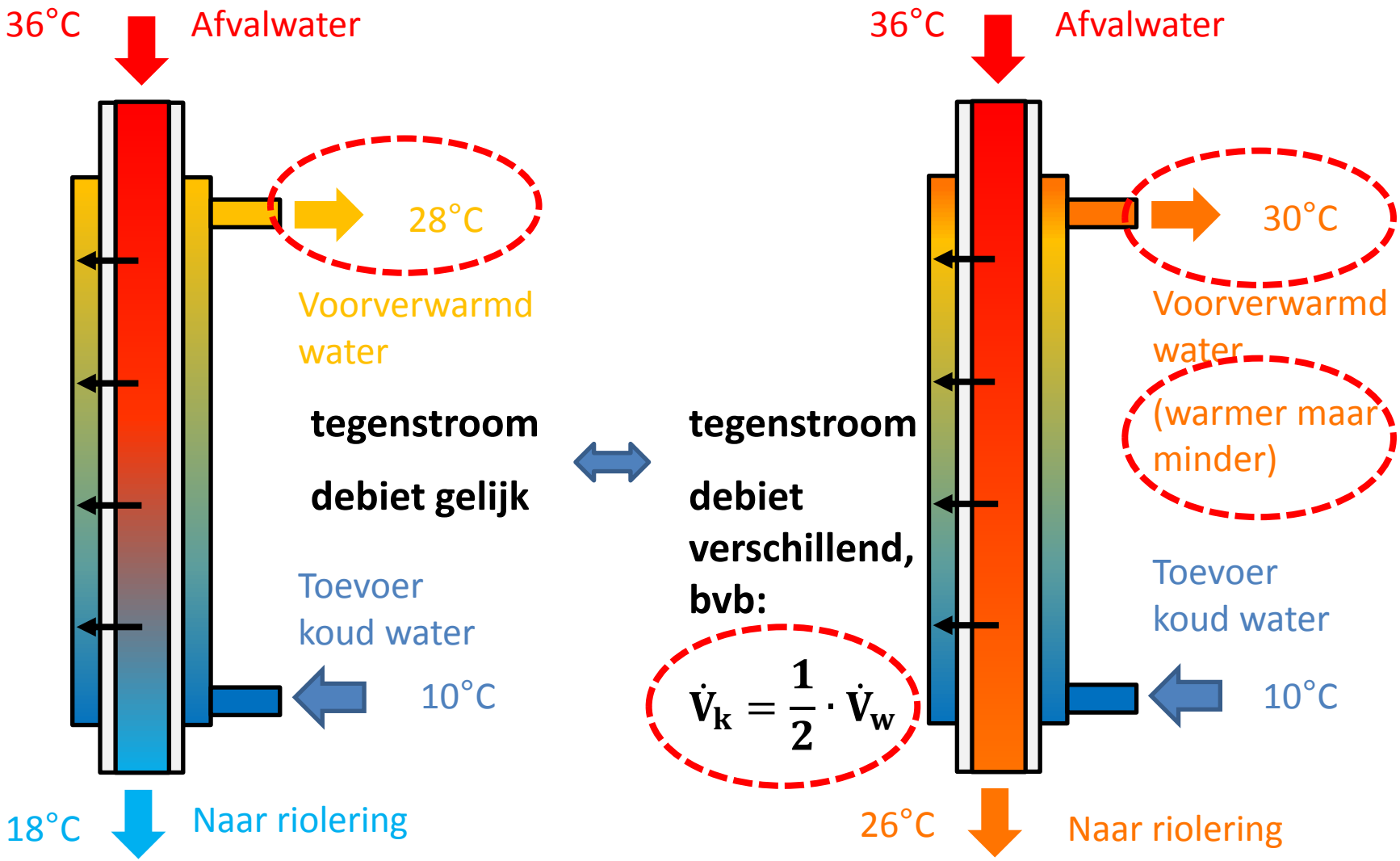

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

- NEN5128: definitie
  - $\text{DWTW} - \text{rendement} = \dfrac{\text{aan water afgegeven warmte}}{\text{beschikbare warmte douchewater}}$

Met ‘rendement’ wordt hier ‘effectiviteit’ E bedoeld:

$$E = \frac{\sum\left(\dot{m}_k \cdot \left(t_{k,ex} - t_{k,in}\right) \cdot \Delta t\right)}{\sum\left(\dot{m}_w \cdot \left(t_{w,in} - t_{k,in}\right) \cdot \Delta t\right)}$$

$$= \frac{\sum\left(\dot{m}_w \cdot \left(t_{w,in} - t_{w,ex}\right) \cdot \Delta t\right)}{\sum\left(\dot{m}_w \cdot \left(t_{w,in} - t_{k,in}\right) \cdot \Delta t\right)}$$

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

- NEN5128: wat met overgangsverschijnselen ?

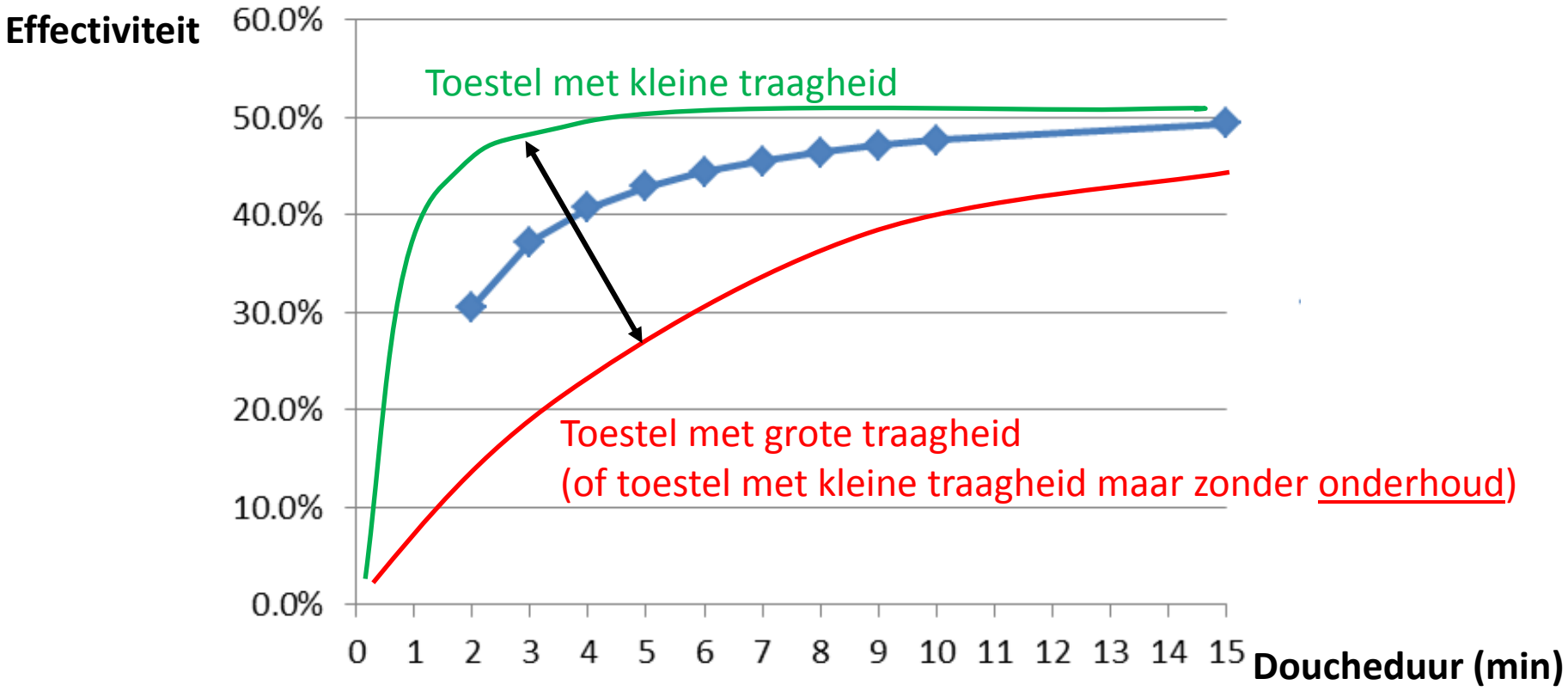

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

- NEN5128: standaarddouchetapping
  - klasse:

Klasse	Totale tapdebiet (l/min)	Tapvolume (l)
2	5,8	47
3	9,2	73
4, 5, 6	12,5	100

  - debieten koud en warm gelijk (aansluitschema 1)
  - $t_{k,in}$ = 10 °C (±1K); $t_{w,in}$ = 40 °C (±1K); $t_{omgeving}$ = 20 °C (±3K)
  - rendement over gehele tapduur, dus <u>gemiddelde</u> effectiviteit
  - temperatuursondes dicht bij WW, korte geïsoleerde leiding, dus geen systeemeffectiviteit, wel <u>producteffectiviteit</u>

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

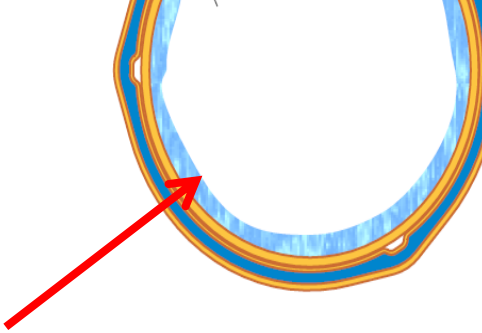

- Invloedsfactoren: productspecificaties
  - bij grote buisdiameter: ongunstig stromingsprofiel (E↓)
  - middenaftakking of parallel:

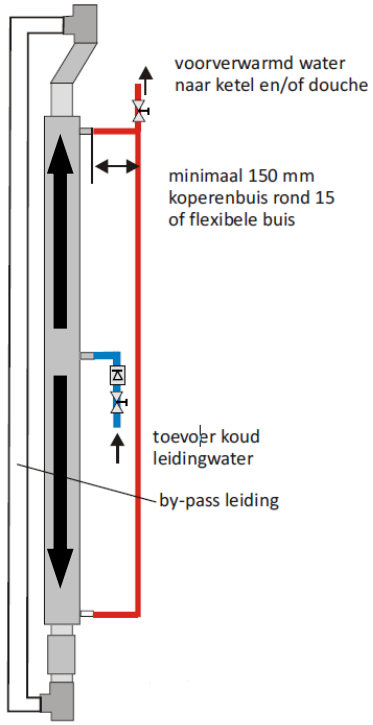

Δp_{koud} x1/8

maar

effectiviteit ↓

(geen tegenstroom-warmtewisselaar)

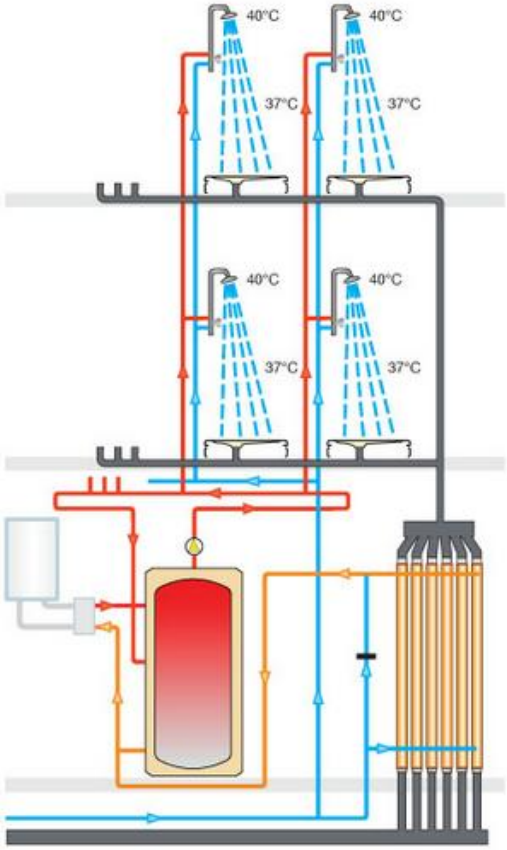

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

- Invloedsfactoren: bedrijfsomstandigheden
  - duur van de douche (of kort na elkaar douchen)
  - voorkeur schema 1, <u>maar</u>: grotere interactiviteit, wel minder storend wegens koudwatertemperatuur
  - toenemend debiet: lagere effectiviteit en grotere besparing (maar het verbruik stijgt uiteraard)

Douchewarmtewisselaar

Effectiviteit douchewarmtewisselaar

- Invloedsfactoren: opstelling
  - warmtecapaciteit douchebak:
    - voorkeur voor lichte douchebak
  - afstand:
    - voorkeur voor korte geïsoleerde afvoerleiding
  - douchecel:
    - voorkeur voor gesloten douchecel i.p.v. inloopdouche
  - thermostatische douchekraan <u>vereist</u>:
    - bespaart altijd energie, water en tijd
    - bij DWTW duurt het overgangsverschijnsel langer

Douchewarmtewisselaar

Opbrengst

- contradictie:
  - kortste terugverdientijd bij grootverbruikers
    - bij slecht productierendement, dure energie enz.
    - bij langdurig douchen en groot debiet
    - bij afwezigheid van zonneboiler (DWTW werkt het hele jaar)

- dimensionering:
    - Optimalisatie: kleiner productiesysteem
    - Reboud-effect: grotere douchekoppen

Douchewarmtewisselaar

Opbrengst

	debiet	doucheduur	douches/week	weken/jaar	massa/jaar	tkoud	twarm	opwekkingsrendement	zonnefractie	nodige energie/jaar	effectiviteit	bespaarde energie/jaar	restenergie	energieprijs	bespaard geld/jaar	investering	TVT
	l/min	min	/	/	kg/j	°C	°C	%	%	kWh	%	kWh	kWh	€/kWh	€	€	j
1	6	5	7	52	10.920	10	40	75	0	508	40	203	305	0,06	12	800	65,6
2	12	5	7	52	21.840	10	40	75	0	1.016	40	406	609	0,06	24	800	32,8
3	12	10	7	52	43.680	10	40	75	0	2.032	40	813	1.219	0,06	49	800	16,4
4	12	10	14	52	87.360	10	40	75	0	4.063	40	1.625	2.438	0,06	98	800	8,2
5	6	5	7	52	10.920	10	40	75	50	254	40	102	152	0,06	6	800	131,3
6	12	5	7	52	21.840	10	40	75	50	508	40	203	305	0,06	12	800	65,6
7	12	10	7	52	43.680	10	40	75	50	1.016	40	406	609	0,06	24	800	32,8
8	12	10	14	52	87.360	10	40	75	50	2.032	40	813	1.219	0,06	49	800	16,4
17	6	5	7	52	10.920	10	40	75	0	508	50	254	254	0,06	15	800	52,5
18	12	5	7	52	21.840	10	40	75	0	1.016	50	508	508	0,06	30	800	26,3
19	12	10	7	52	43.680	10	40	75	0	2.032	50	1.016	1.016	0,06	61	800	13,1
20	12	10	14	52	87.360	10	40	75	0	4.063	50	2.032	2.032	0,06	122	800	6,6
21	6	5	7	52	10.920	10	40	75	50	254	50	127	127	0,06	8	800	105,0
22	12	5	7	52	21.840	10	40	75	50	508	50	254	254	0,06	15	800	52,5
23	12	10	7	52	43.680	10	40	75	50	1.016	50	508	508	0,06	30	800	26,3
24	12	10	14	52	87.360	10	40	75	50	2.032	50	1.016	1.016	0,06	61	800	13,1
33	6	5	7	52	10.920	10	40	75	0	508	40	203	305	0,22	45	800	17,9
34	12	5	7	52	21.840	10	40	75	0	1.016	40	406	609	0,22	89	800	8,9
35	12	10	7	52	43.680	10	40	75	0	2.032	40	813	1.219	0,22	179	800	4,5
36	12	10	14	52	87.360	10	40	75	0	4.063	40	1.625	2.438	0,22	358	800	2,2
37	6	5	7	52	10.920	10	40	75	50	254	40	102	152	0,22	22	800	35,8
38	12	5	7	52	21.840	10	40	75	50	508	40	203	305	0,22	45	800	17,9
39	12	10	7	52	43.680	10	40	75	50	1.016	40	406	609	0,22	89	800	8,9
40	12	10	14	52	87.360	10	40	75	50	2.032	40	813	1.219	0,22	179	800	4,5
49	6	5	7	52	10.920	10	40	75	0	508	50	254	254	0,22	56	800	14,3
50	12	5	7	52	21.840	10	40	75	0	1.016	50	508	508	0,22	112	800	7,2
51	12	10	7	52	43.680	10	40	75	0	2.032	50	1.016	1.016	0,22	223	800	3,6
52	12	10	14	52	87.360	10	40	75	0	4.063	50	2.032	2.032	0,22	447	800	1,8
53	6	5	7	52	10.920	10	40	75	50	254	50	127	127	0,22	28	800	28,6
54	12	5	7	52	21.840	10	40	75	50	508	50	254	254	0,22	56	800	14,3
55	12	10	7	52	43.680	10	40	75	50	1.016	50	508	508	0,22	112	800	7,2
56	12	10	14	52	87.360	10	40	75	50	2.032	50	1.016	1.016	0,22	223	800	3,6

legende: donkerder = interessanter voor DWTW

geel = vrij in te vullen

Investering (bv. 800 €) = kost DWTW (incl plaatsing) verminderd met kostenbesparing door goedkoper productiesysteem

Douchewarmtewisselaar

Uitvoeringen

- <u>Douchepijp</u>
- Douchegoot
- Douchebak
- Doucheput
- Douchekanon

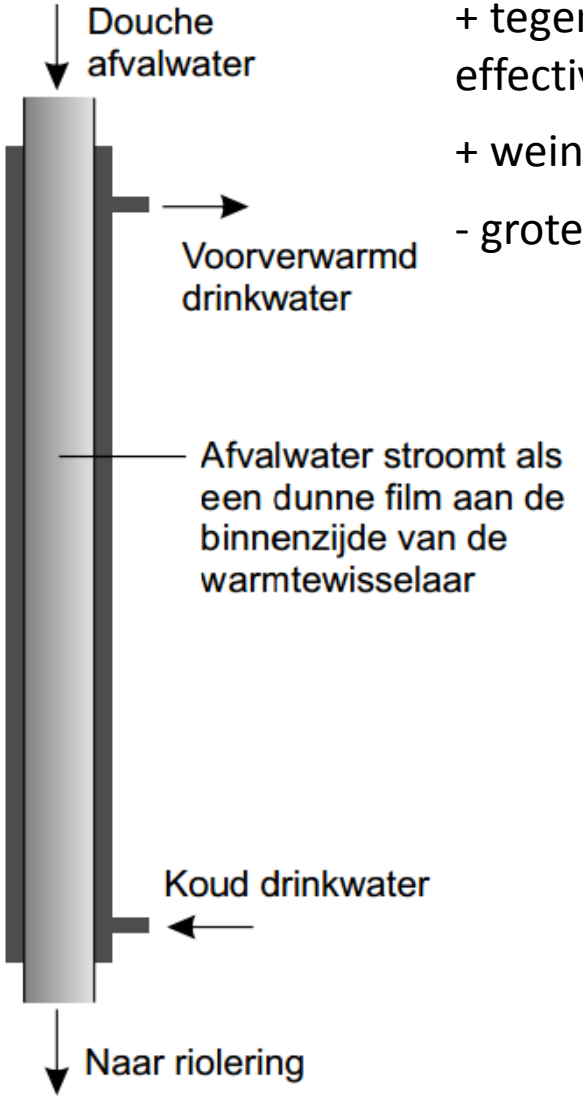

<u>Beoordeling</u>:

+ tegenstroomww., effectiviteit tot 65 %

+ weinig onderhoud

- grote inbouwhoogte

Douchewarmtewisselaar

Uitvoeringen

- Douchepijp
- <u>Douchegoot</u>
- Douchebak
- Doucheput
- Douchekanon

<u>Beoordeling</u>:

+ kleine inbouwhoogte (inbouw in vloer)

- effectiviteit soms lager door afwijking van het tegenstroomprincipe effectiviteit tot 46 %

Douchewarmtewisselaar

Uitvoeringen

- Douchepijp
- Douchegoot
- <u>Douchebak</u>
- Doucheput
- Douchekanon

<u>Beoordeling</u>:

+ kleine inbouwhoogte (geïntegreerd)

- effectiviteit soms lager door afwijking van het tegenstroomprincipe effectiviteit tot 50 %

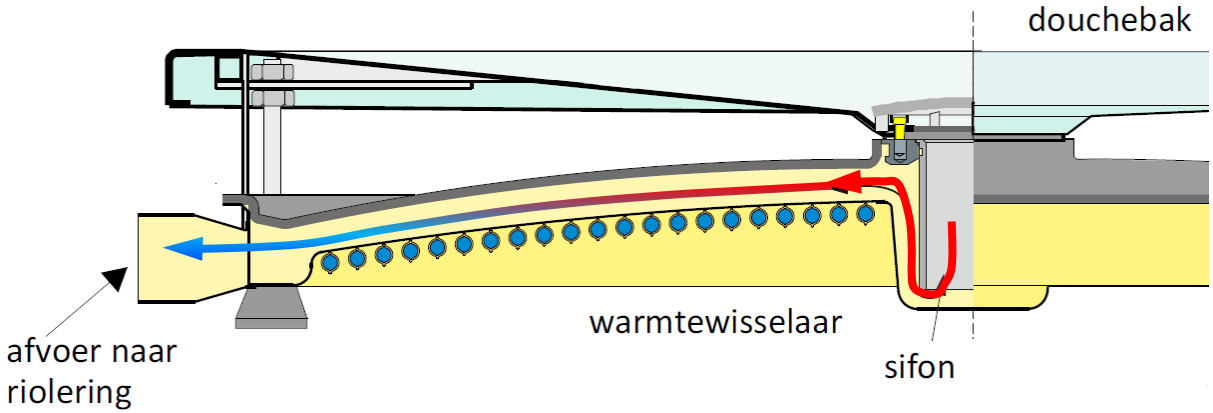

Douchewarmtewisselaar

Uitvoeringen

- Douchepijp
- Douchegoot
- Douchebak
- <u>Doucheput</u>
- Douchekanon

<u>Beoordeling</u>:

+ kleine inbouwhoogte

+ voor openbare accommodaties (meerdere douches, gemakkelijk onderhoud)

- effectiviteit soms lager door afwijking van het tegenstroomprincipe effectiviteit tot 43 %

Douchewarmtewisselaar

Uitvoeringen

- Douchepijp
- Douchegoot
- Douchebak
- Doucheput
- <u>Douchekanon</u>

<u>Beoordeling</u>:

Zie douchepijp, maar voor grotere debieten

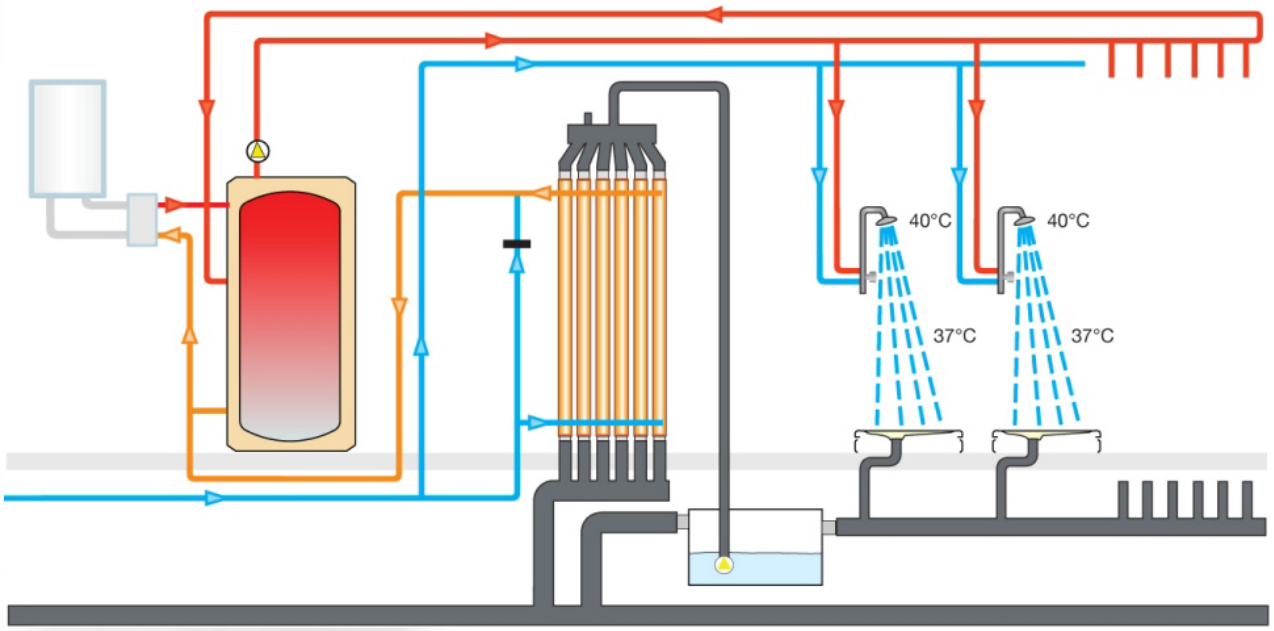

Douchewarmtewisselaar

Besluit: praktische aanbevelingen

- Belgaqua-goedkeuring vereist, bij twijfel: raadpleeg Belgaqua
- Dicht bij de douche-afvoer, bij voorkeur geïsoleerd
- Toevoer niet isoleren (snelle afkoeling >< Legionella)
- Aansluiting op warm- en koud water (schema 1) indien mogelijk
- Thermostatische douchekraan sterk aanbevolen
- Bijkomende drukverliezen, interactiviteit minder effect op temp
- Toegankelijk voor onderhoud, opgelet met reinigingsproducten
- Prestaties goedgekeurd door certificaat?
- Prestaties vaak lager door ander tappatroon en systeemverlies
- Vooral interessant voor grootverbruikes
- Groot verschil in prijzen en prestaties

Douchewarmtewisselaar

Meer informatie

- Hei-tech, www.hei-tech.nl
- BRIES, www.Bries.nl
- DSS, www.dutchsolarsystems.com
- EE, www.energie-efficiente.com
- EHTECH, www.ehtech.fr
- EIDT, http://zypho.eu
- Easy Sanitary Solutions, www.easy-drain.nl
- Germontis, http://www.germontis.nl
- ITHO, www.ithodaalderop.be
- MENERGA, www.menerga.be
- RenewABILITY Energy Inc., www.renewability.com

Dimensioneren van zonneboilers

Definities

$$\text{Dekkingsgraad} = \frac{\text{collectorbijdrage [kWh]}}{\text{warmtevraag [kWh]} + \text{opslagverliezen[kWh]}}$$

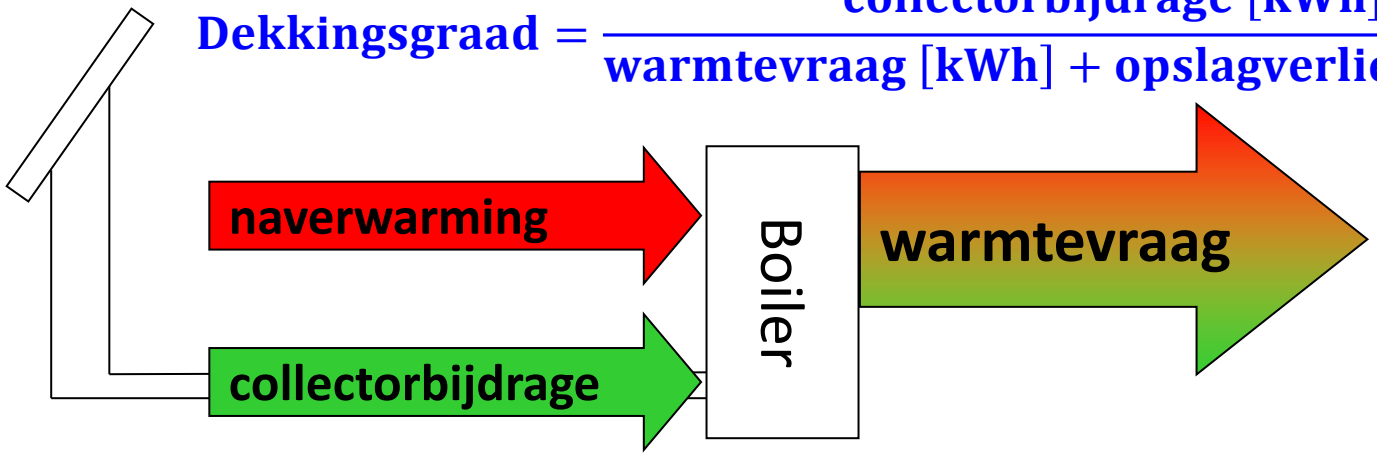

$$\text{Systeemrendement} = \frac{\text{collectorbijdrage [kWh]}}{\text{zonne} - \text{energie} \left[\frac{\text{kWh}}{\text{m}^2}\right] \text{x coll. opp.} [\text{m}^2]}$$

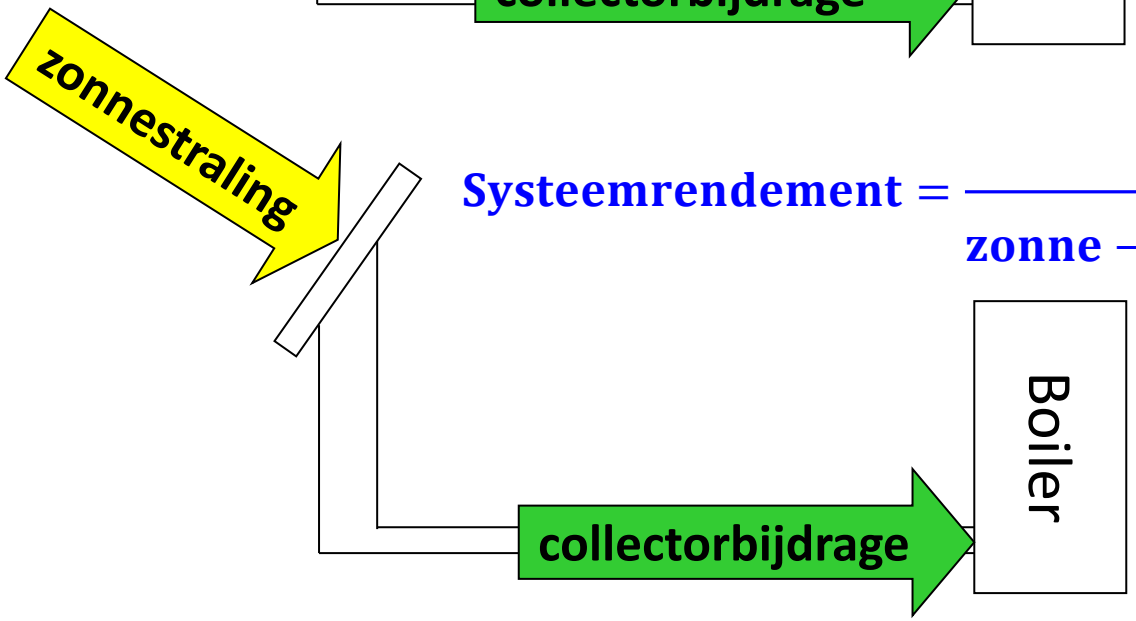

Dimensioneren van zonneboilers

Belang van dimensioneren

- overdimensioneren en kans op oververhitting
- overdimenisoneren is niet economisch

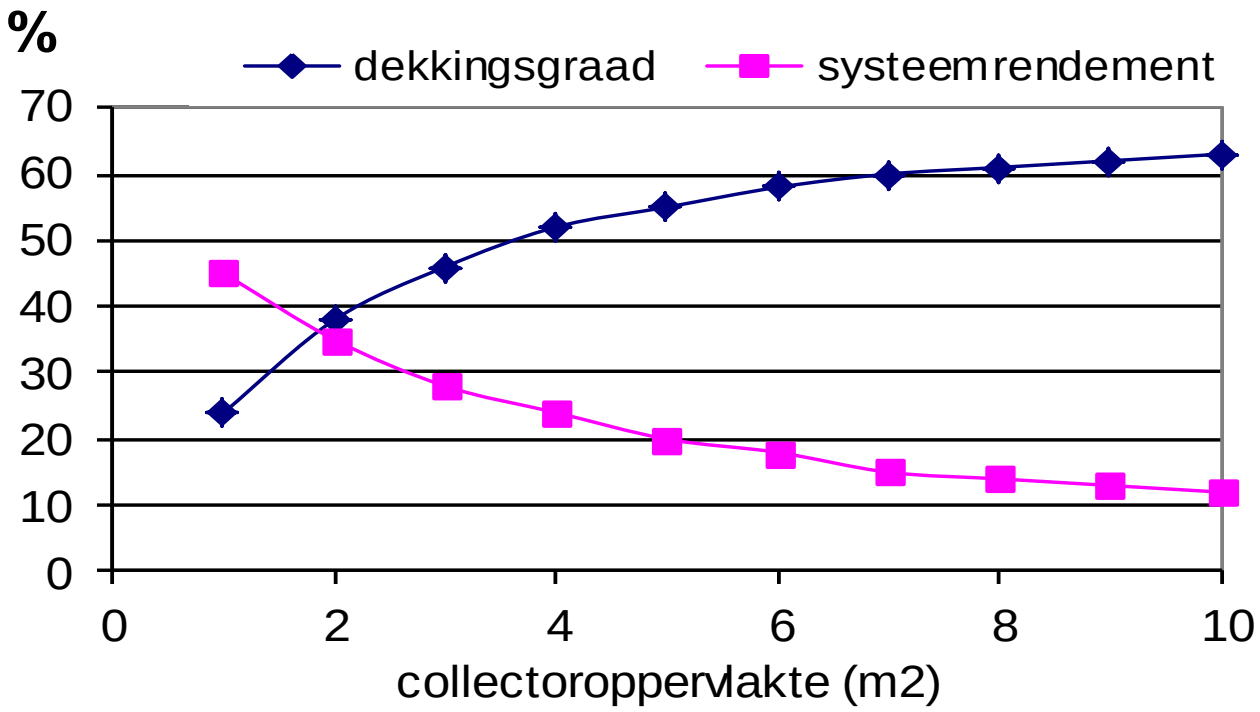

Dimensioneren van zonneboilers

Probleemstelling

- Invloedsfactoren op de opbrengst

Collector:
- rendement
- oppervlakte

Collectorregeling

Boilervolume:
- volume
- isolatie

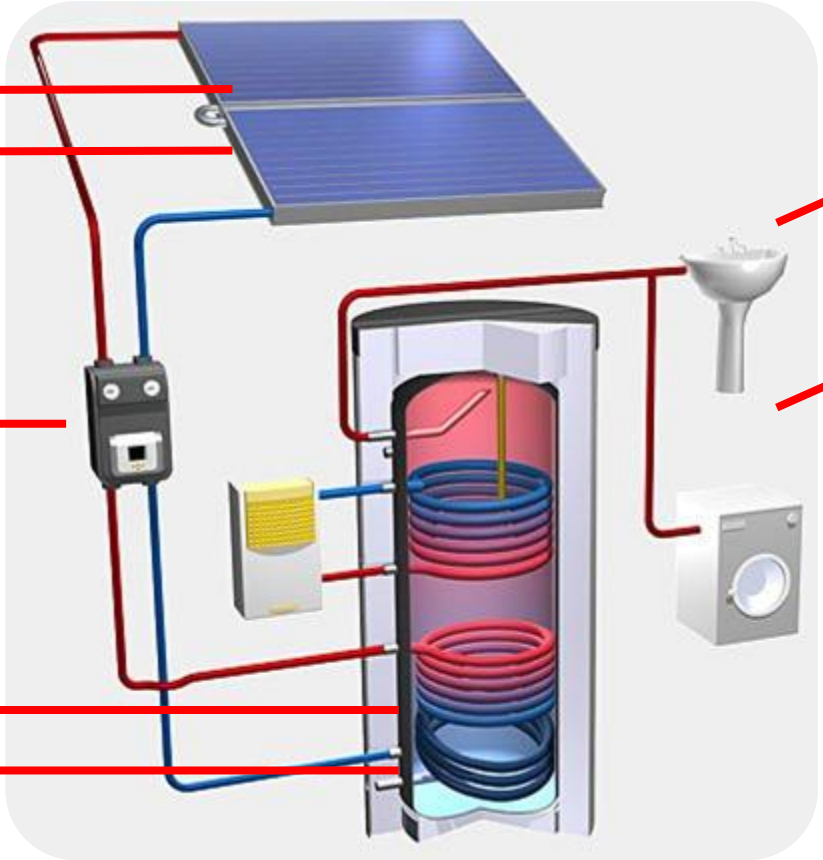

Tappatroon

...

Dimensioneren van zonneboilers

Probleemstelling

- Beschikbare simulatieprogramma's

	T*SOL	TRNSYS	Belsolar
Begeleiding naar optimum	**Vb. 10 vrijheidsgraden, 3 simulaties per vrijheidsgraad → 3^{10} = 59000 simulaties**		
Gebruiksvriendelijkheid	✓	✗	✓
Hoge nauwkeurigheid	✗	✓	✗
Lage kostprijs	✗	✗	✓
Vrije keuze fabrikant	✓	✓	✗

Dimensioneren van zonneboilers

Excel-dimensioneringstool

- Demonstratie
  (tool beschikbaar op www.tetra-sww.be)

Naverwarming

Probleemstelling

- temperatuur koud water: 5…15 °C
- temperatuur na zonneboiler: 5…85 °C
  - lage temperatuur: naverwarming noodzakelijk
  - hoge temperatuur: risico op oververhitting elimineren

Naverwarming

Probleemstelling

- Hoge temperatuur mogelijk

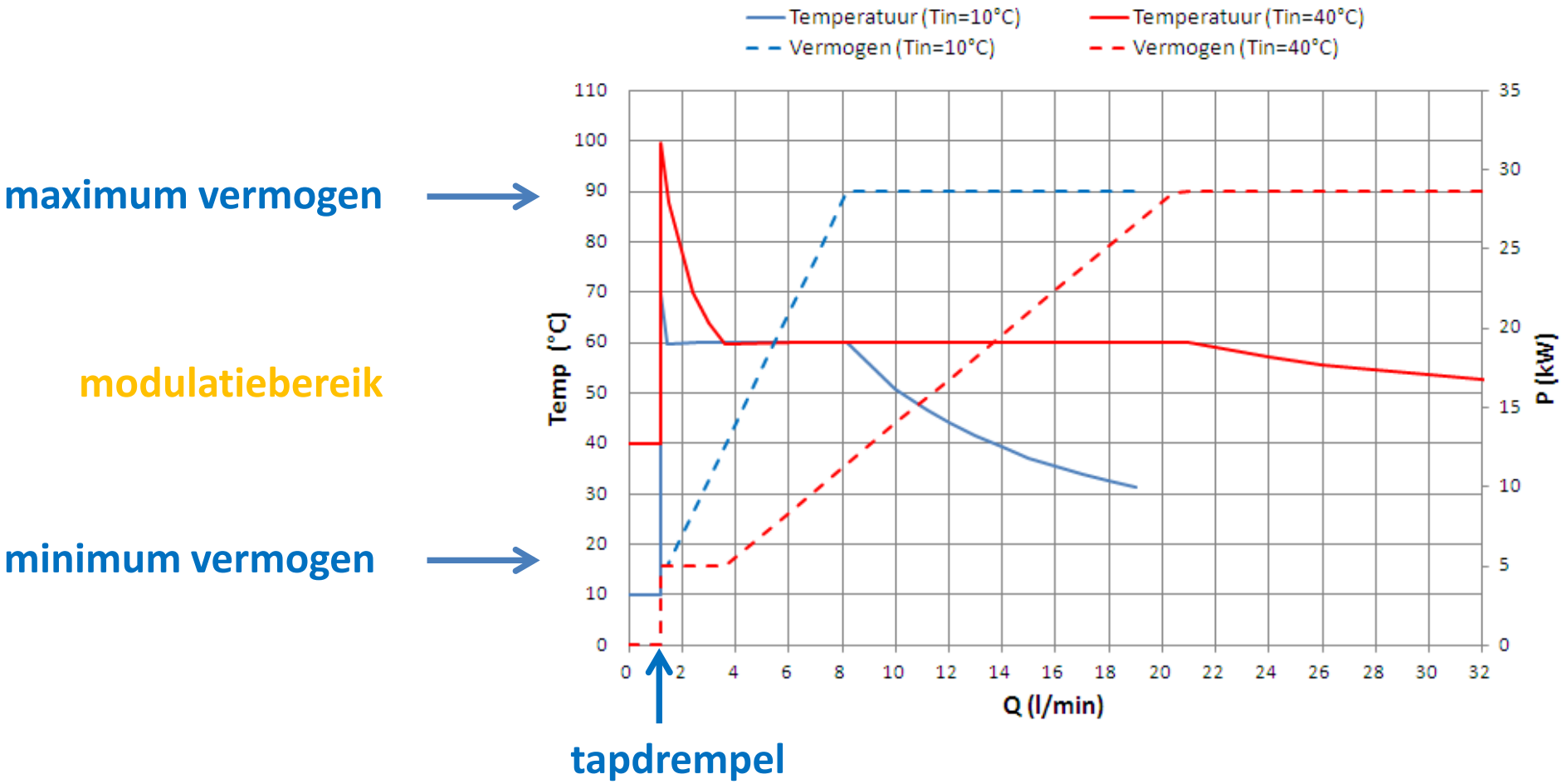

Naverwarming

Probleemstelling

- Hoge temperatuur mogelijk
  - vooral aandachtspunt bij doorstroomsystemen

Naverwarming

Probleemstelling

- Hoge temperatuur mogelijk
  - oplossingen:
    - toestel altijd doorstroomd, te hoge temperaturen vermijden:
      - tapdrempel, modulatiebereik en regeling
      - temperatuurbestendigheid van onderdelen

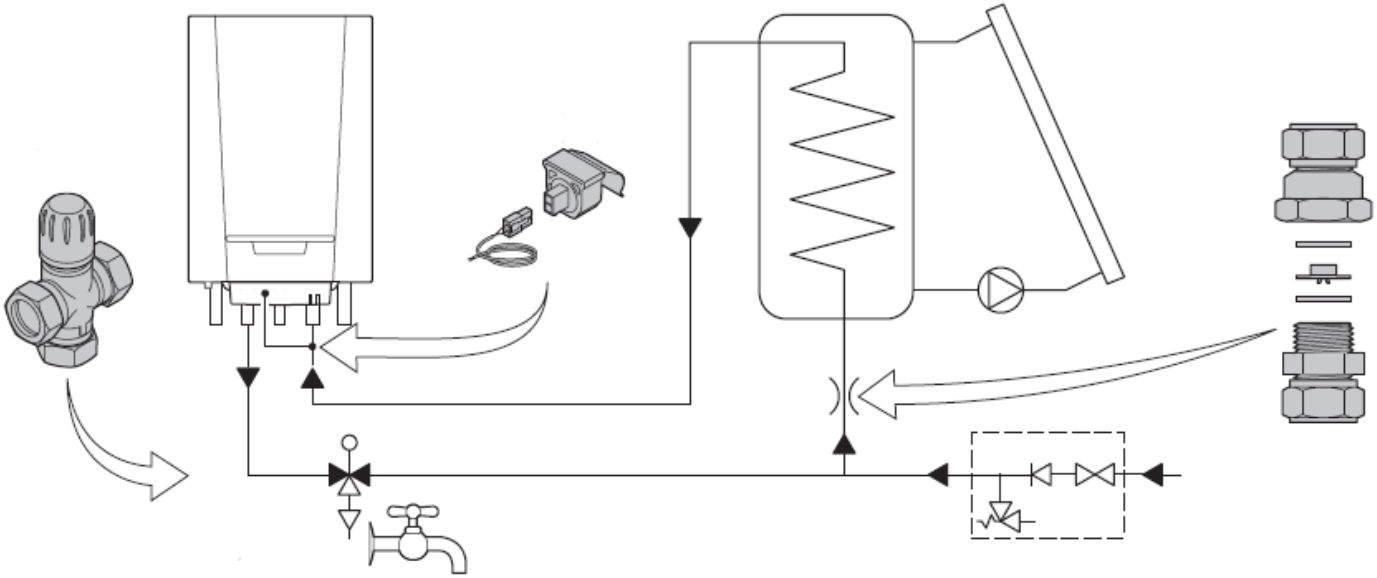

Naverwarming

Probleemstelling

- Hoge temperatuur mogelijk
  - oplossingen:
    - mogelijk bijkomende voorwaarde: toestel in bypass bij te hoge temp (thermostatische verdeelkraan)

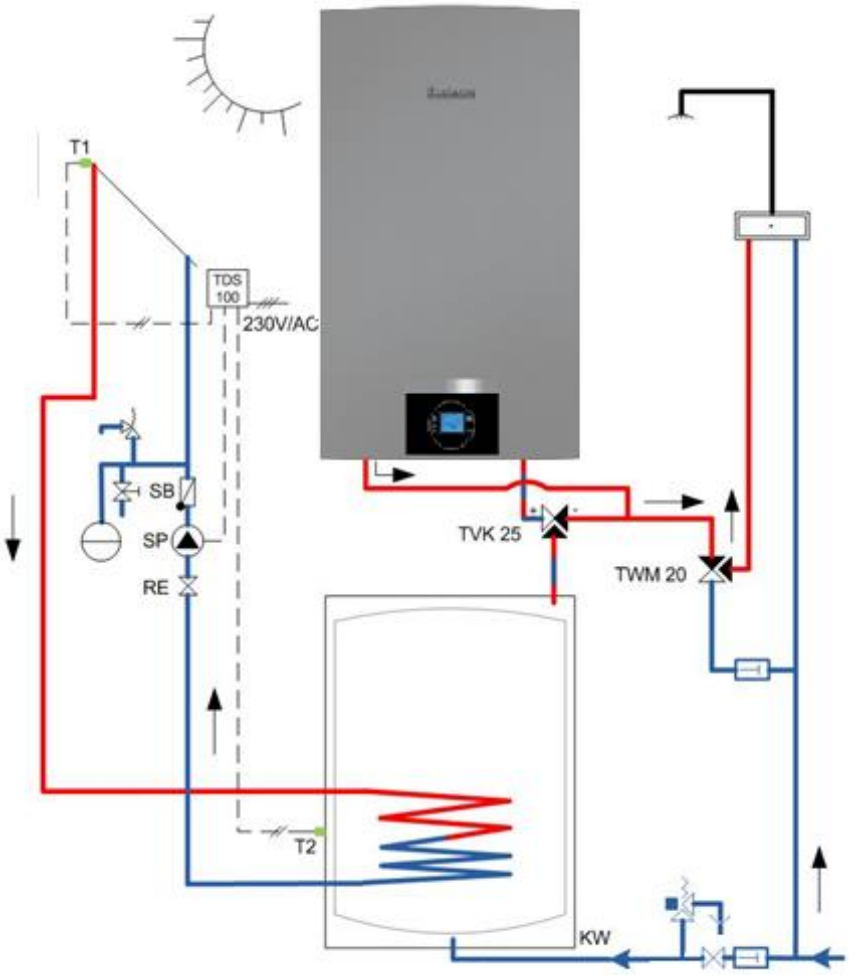

TVK 25 : thermostatische verdeelkraan
Beschermt het toestel tegen te hoge watertemperatuur

TWM 20: thermostatische mengkraan
Beschermt de gebruiker tegen te hoge watertemperatuur

Naverwarming

Geschikte naverwarmers

- Eisen NZ-label Nederland

  - Temperatuurbestendigheid, drukbestendigheid
  - Mag geen tapwatertemperatuur > 70 °C kunnen leveren anders toepassen van een een thermostatisch mengventiel
  - Brander moet bij inlaattemperatuur (gemeten aan de uitlaat zonneboiler) > 60 °C uitschakelen
  - Maximalisatie zonnefractie: naverwarmen zonder overmatig bijmengen van koud water aan de inlaat

Hotfill wasmachine

Randvoorwaarden

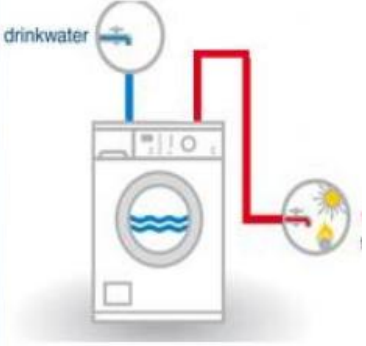

- Kosten energie en water

volume water	10	liter
m^3-prijs	3	€/m^3
waterkost	0,03	€
t koud	10	°C
t warm	40	°C
energie	0,35	kWh
kWh-prijs	0,22	€/kWh
energiekost	0,077	€

x aantal spoelbeurten (=2+3-1)
substitutie door regenwater…

x aantal wasbeurten (=1 of 2)
substitutie door gas, zon…

- Was-technisch: temperatuur < 40 °C ivm eiwitten
- Distributierendement: korte afstand